

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 269/2022-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], a sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpených JUDr. Natáliou Stahovcovou, advokátkou, Karpatská 6, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 232/09 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 232/09 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava I **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 232/09 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Okresný súd Bratislava I **je povinný** zaplatiť každému zo sťažovateľov primerané finančné zadosťučinenie **4 000 eur**, a to do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava I **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania **450,29 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyni sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Ústavnej sťažnosti sťažovateľov vo zvyšnej časti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 17. augusta 2020 domáhali vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1

Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) II. výrokom uznesenia Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) č. k. 9 C 232/09-235 zo 16. júna 2020, ako aj porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 232/09.

2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 296/2022-17 z 12. mája 2022 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľov vo vymedzenom rozsahu na ďalšie konanie a vo zvyšnej časti ústavnú sťažnosť odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. e) zákona o ústavnom súde ako podanú zjavne neoprávnenou osobou.

3. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia sú v procesnom postavení žalovaných stranou sporu vedeného okresným súdom na základe žaloby ostatných vlastníkov bytov v bytovom dome (žalobcovia v 1. až 9. rade, pozn.) z 23. decembra 2009 o odstránenie zásahov do vlastníckeho práva žalobcov a náhradu bezdôvodného obohatenia.

II.

Argumentácia sťažovateľov

4. Sťažovatelia podali proti postupu okresného súdu v napadnutom konaní ústavnú sťažnosť, v ktorej namietajú neprimeranú dĺžku napadnutého konania v súvislosti s neefektívnym postupom, resp. nečinnosťou okresného súdu v predmetnom konaní, ktoré trvá už 11 rokov (ku dňu podania ústavnej sťažnosti, pozn.). Tvrdia, že v konaní dochádza k zjavným prietahom, čoho dôkazom je aj skutočnosť, že dosiaľ nebolo rozhodnuté vo veci samej ani na prvom stupni a právna neistota sťažovateľov pretrváva neprimerane dlho.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

5. Okresný súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti uviedol, že možno konštatovať prietahy zo strany súdu v napadnutom konaní, a to v období od 18. februára 2011 do 29. júna 2016, od 13. decembra 2016 do 22. augusta 2017, od 24. augusta 2017 do 24. apríla 2018, od 29. júna 2018 do 31. januára 2019 a od 17. júna 2020 do 12. januára 2021. Poukázal na skutočnosť, že spis sa od 17. augusta 2021 do 15. októbra 2021 nachádzal na Krajskom súde v Bratislave z dôvodu rozhodovania o odvolaní sťažovateľov.

6. Okresný súd ďalej informoval, že vo veci bolo nariadené pojednávanie na 31. máj 2022 a ako následne zistil ústavný súd v súčinnosti s infocentrom okresného súdu, termín pojednávania bol odročený na 23. jún 2022, na ktorom okresný súd vydal vo veci rozsudok.

7. Okresný súd v širších súvislostiach nečinnosti poukázal na fluktuáciu zamestnancov súdu ako nezanedbateľný faktor vplývajúci na celkovú dĺžku konania, ako aj na nepriaznivú situáciu na súde z hľadiska personálnej poddimenzovanosti súdu a množstva nevybavených vecí. V závere požiadal, aby ústavný súd konštatoval objektívnu zodpovednosť Slovenskej republiky za stav

na okresnom súde a aby zväžil dôvodnosť a primeranosť finančného zadost'učinenia a nepriznal sťažovateľom finančné zadost'učinenie v celej uplatnenej výške.

8. K plynulosti konania sa vyjadrila aj zákonná sudkyňa, ktorá upriamila pozornosť na skutočnosť, že v priebehu konania žalobcovia zmenili žalobný petit, ďalej že vo veci bolo nariadených celkovo osem pojednávaní a súdom bolo nariadené znalecké dokazovanie znalcom z odboru stavebníctva. Zdôraznila, že v priebehu konania došlo k zmenám na strane žalobcov, keďže žalobca v 5. rade zomrel, došlo k zmene žalobkyne v 1. rade, súd rozhodoval o procesnom návrhu žalobcov v 1., 8. a 9. rade na zastavenie konania a žalobcov v 2., 3., 4. a 6. rade na zmenu žalobného petitu, proti ktorému uzneseniu podali sťažovatelia odvolanie, čím sami prispeli k predĺženiu konania na súde. Ďalej uviedla, že vzhľadom na mimoriadnu situáciu vyhlásenú vládou Slovenskej republiky nebolo možné v predmetnej veci vykonávať pojednávania v období od 12. marca 2020 do 14. mája 2021, keďže na pojednávaní sa zúčastňuje najmenej 12 osôb v jednej pojednávanej miestnosti.

III.2. Replika sťažovateľov:

9. Sťažovatelia nevyužili svoje právo a k vyjadreniu okresného súdu svoju repliku nepredniesli.

10. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, pretože na základe podaní účastníkov konania je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Podstata námietok sťažovateľov v súvislosti s namietaným porušením ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote je založená na ich tvrdení, že okresný súd svojou nečinnosťou v napadnutom konaní spôsobil zbytočné priet'ahy.

12. Ústavný súd z predložených vyjadrení účastníkov konania zistil, že napadnuté konanie začalo 23. decembra 2009, okresný súd o žalobe smerujúcej proti sťažovateľom meritórne rozhodol 23. júna 2022 a konanie nie je právoplatne skončené.

13. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04).

14. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa sporová strana obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

15. Táto povinnosť súdu do 1. júla 2016 vyplývala z § 6 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý súdom prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak,

aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 prvej vety Občianskeho súdneho poriadku, v zmysle ktorej len čo sa konanie začalo, postupoval v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietahov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku, podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

16. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie strany sporu a postup samotného súdu. Za súčasť prvého kritéria ústavný súd považuje aj povahu prerokúvanej veci (predmet sporu) a jej význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02).

17. Pokiaľ ide o kritérium právna a faktická zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že predmetom napadnutého konania je spor o odstránenie časti bytu, resp. celého bytu, ktorý postavili sťažovatelia na základe zmluvy o vstavbe, a o náhradu bezdôvodného obohatenia, ktorý nemožno hodnotiť ako právne zložitý, pretože predstavuje štandardnú súčasť rozhodovacej agendy všeobecných súdov. S prihliadnutím na skutkový stav veci možno čiastočne prisvedčiť tvrdeniu okresného súdu o istej náročnosti napadnutého konania, najmä vzhľadom na počet subjektov na strane žaloby a ich zmenu a taktiež vzhľadom na potrebu nariadiť vo veci znalecké dokazovanie. Na druhej strane ústavný súd konštatuje, že ani prípadná právna či skutková zložitosť veci nemôže vo vzťahu k sťažovateľom žiadnym spôsobom ospravedlniť doterajšiu dĺžku rozhodovania okresného súdu v tejto veci, ktorá nie je doteraz právoplatne skončená.

18. Ústavný súd už niekoľkokrát judikoval, že ani právne či skutkovo náročný prípad nesmie trvať v právnom štáte neprimerane dlhú dobu. Časový horizont toho, kedy sa účastníkovi konania poskytne konečné rozhodnutie vo veci, je neoddeliteľnou súčasťou miery celkovej spravodlivosti podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Čím je tento časový horizont dlhší, tým viac sa rozostrejajú kontúry spravodlivosti v očiach dotknutých účastníkov konania, ako aj vo všeobecnom vnímaní verejnosti. Neprimeraná dĺžka konania sa potom priamo odráža v dôvere občana v štát, v jeho inštitúcie a v právo, čo je základnou podmienkou na fungovanie legitímneho demokratického a právneho štátu (m. m. I. ÚS 688/2014, I. ÚS 512/2020, I. ÚS 153/2021).

19. V konaní o ústavnej sťažnosti namietajúcej porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov ústavný súd okrem zložitosti veci skúma aj to, akým spôsobom sa na prietahoch konania podieľa osoba, ktorá podala ústavnú sťažnosť. Ústavný súd konštatuje, že nezistil také správanie sťažovateľov ako strany sporu v napadnutom konaní, ktoré by prispelo k zbytočným prietahom. Ani okresný súd neoznačil správanie sťažovateľov za faktor vplývajúci na dĺžku namietaného konania.

20. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup okresného súdu v napadnutom konaní a konštatuje, že okresný súd až po 12 rokoch a 6 mesiacoch vo veci meritórne rozhodol, pričom tak dlho trvajúce prvoinštančné konanie je samo osebe z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľné.

21. Okresnému súdu síce nie je možné vytknúť absolútnu nečinnosť počas celého konania, pretože, ako to vyplýva aj z jeho vyjadrenia, ktorého súčasťou je prehľad úkonov súdu v predmetnej veci, v priebehu konania bolo uskutočnených niekoľko pojednávanií a taktiež bolo vydaných niekoľko procesných rozhodnutí, ktorými súd reagoval na zmeny subjektov na strane žaloby, a tiež aj na návrh žalobcov na zastavenie konania, resp. na návrh na zmenu žalobného petitu. Ústavný súd nespochybňuje dôležitosť riešenia procesných otázok, od ktorých rozhodnutia závisí ďalší procesný postup všeobecného súdu. Z ústavnoprávneho hľadiska však nie je akceptovateľné, aby sa činnosť okresného súdu obmedzila len na rozhodovanie o procesných otázkach, ktoré bezprostredne nevedie k vydaniu meritórneho rozhodnutia.

22. Ústavný súd napokon poukazuje aj na obdobie nečinnosti okresného súdu, keď počas vyše 5 rokov od uskutočnenia prvého pojednávania (17. februára 2011, pozn.) nebol vo veci uskutočnený žiadny úkon a až 30. júna 2016 súd vo veci nariadil znalecké dokazovanie, čo vyvoláva významnú otázku o efektívite činnosti okresného súdu.

23. Obranu okresného súdu spočívajúcu v poukaze na neprimeranú zaťaženosť a nedostatočné personálne obsadenie súdu nemožno akceptovať, vzhľadom na konštantnú judikatúru ústavného súdu (napr. I. ÚS 127/04, II. ÚS 311/06, I. ÚS 268/2015, IV. ÚS 580/2018, II. ÚS 111/2019), podľa ktorej nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní.

24. K argumentácii okresného súdu v súvislosti s nekonaním pojednávanií kvôli existencii objektívnej skutočnosti (pandémia ochorenia COVID-19) dáva ústavný súd do pozornosti, že, samozrejme, prihliada na túto objektívnu skutočnosť a rovnako tak vníma aj prijaté opatrenia vrátane zákona č. 62/2020 Z. z. a vyhlášky č. 24/2021 Z. z., ako aj celkovú spoločenskú situáciu v tomto období, ktoré mali nepochybne vplyv aj na priebeh napadnutého konania a pre okresný súd znamenali vytvorenie objektívnej prekážky, aby v tejto veci mohol vykonať pojednávanie a vo veci meritórne rozhodnúť. Avšak v okolnostiach danej veci musí ústavný súd zdôrazniť, že okresný súd do uvedenia týchto opatrení do praxe (týkali sa určených období v roku 2020 a v roku 2021) mal vyše desať rokov (od decembra 2009) na to, aby rozhodol vo veci samej. Ústavný súd zároveň dopĺňa, že iba pojednávanie nariadené na 26. marec 2020 bolo zrušené z dôvodu protipandemických opatrení. Z tohto dôvodu je potrebné danú argumentáciu okresného súdu odmietnuť ako neopodstatnenú.

25. S prihliadnutím na už prednesené skutočnosti a bez potreby podrobnejších analýz ústavný súd dospel k záveru, že postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 9 C 232/09 došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto rozhodnutia).

26. Sťažovatelia v petite ústavnej sťažnosti navrhujú, aby ústavný súd súčasne prikázal okresnému súdu konať v predmetnej veci bez zbytočných prietahov. Keďže v čase rozhodovania ústavného súdu nebolo napadnuté konanie právoplatne skončené, ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľov

v tejto časti vyhovelo v súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto rozhodnutia).

27. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti žiadajú priznať primerané finančné zadost'učinenie v sume 15 000 eur, ktoré odôvodňujú dlhodobým stavom právnej neistoty, ako aj skutočnosťou, že vynaložili značné finančné prostriedky na vybudovanie bytu, ktorý nemôžu dokončiť a užívať a napriek tomu musia znášať náklady na jeho údržbu a prispievať do fondu opráv a údržby bytového domu.

28. Cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. napr. IV. ÚS 210/04).

29. Pri určení primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

30. Vzhľadom na konštatované zbytočné prieskumy okresného súdu v napadnutom konaní, berúc do úvahy predovšetkým absolútnu nečinnosť okresného súdu v trvaní vyše piatich rokov a neprimeranú dĺžku napadnutého konania, ako aj s prihliadnutím na tú skutočnosť, že napadnuté konanie nie je právoplatne skončené, ústavný súd považoval za spravodlivé priznanie sumy 8 000 eur (každému zo sťažovateľov po 4 000 eur, pozn.) ako primerané finančné zadost'učinenie (bod 3 výroku tohto rozhodnutia). V prevyšujúcej časti požadovaného finančného zadost'učinenia sťažnosti nevyhovelo (bod 5 výroku tohto rozhodnutia).

V.

Trovy konania

31. Ústavný súd priznal sťažovateľom nárok na náhradu trov konania podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde v celkovej sume 450,29 eur (bod 4 výroku tohto rozhodnutia).

32. Ústavný súd vychádzal pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby (§ 11 ods. 3 vyhlášky) uskutočnený v roku 2020 predstavuje sumu 177,00 eur. Takto stanovená odmena spolu s režijným paušálom v sume 10,62 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) predstavuje sumu 187,62 eur za jeden úkon uskutočnený v roku 2020. Keďže právna zástupkyňa zastupuje v tejto veci dvoch sťažovateľov, ústavný súd pri rozhodovaní o trovách konania postupoval aj podľa § 13 ods. 2 vyhlášky a základnú sadzbu tarifnej odmeny znížil o 50 %. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu), čo spolu s daňou z pridanej hodnoty predstavuje sumu 450,29 eur.

33. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 17. augusta 2022

Miloš Maďar
predseda senátu